

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερύεται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (H κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.)

Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.1031](https://doi.org/10.12681/makedonika.1031)

Copyright © 2015, Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βασδραβέλλης Ι. Κ. (1972). Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (H κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.). *Μακεδονικά*, 12, 534-536. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1031>

Στό Δ' και τελευταίο κεφάλαιο, με τον τίτλο «Η εποχή του Καποδίστρια» και σε 10 ενότητες, περιγράφονται ή οργάνωση των πρώτων χιλιάρχιων και οι επιχειρήσεις για την καταστολή της περαιτέρω, οι διαμάχες που προέκυψαν από την κυβερνητική απόφαση διορισμού του Τόλιου Λαζού ως χιλιάρχου των Μακεδονοθροσσεσάλων και των παραμερισμό των Καρτασαίων, ο διορισμός τέλος του Τσάμη Καρατάσου ως χιλιάρχου, ή διάλση του στρατοπέδου των Θηβών, ή μόχη της Πέτρας, ή εφαρμογή του νέου στρατιωτικού κανονισμού και ο θάνατος του Γέρο-Καρατάσου. Το κεφάλαιο και το όλο έργο κλείνει με βιογραφία του άγωνιστού, όπως περιέχεται σε αίτηση του γιου του Τσάμη (1.1.1860) προς την Κυβέρνηση για βελτίωση της οικονομικής του καταστάσεως.

Πρόθεση του συγγραφέα, όπως και προλογικά αναφέρεται, είναι να εξουδετερώση την ιστορική άδικία που έγινε σε βάρος του άγωνιστή Καρατάσου. Και ή πρόθεση αυτή, όπως και ή άπέρανη εκτίμηση και άγάπη που τρέφει για τον ήρωα, είναι διάχυτη σ' όλες τις σελίδες της μελέτης του. Αυτό όμως δεν τον εμποδίζει να τεκμηριώσει και επιστημονικά την έρευνά του, στηρίζοντάς την στην μελέτη άρχείων, πηγών και πλούσιας βιβλιογραφίας. Μερικές φορές, βέβαια, οι κρίσεις του για την θέση άλλων ιστορικών που αναφέρονται στα γεγονότα που εξιστορεί, υπαγορεύονται από την συναισθηματική του τοποθέτηση άπέναντι στην μορφή του άγωνιστή Καρατάσου, που πρέπει να ανακαθαρθή από τις σκιές και να άποδεσμευθή από κάθε ιστορική ευθύνη. Αυτό οδηγεί στο να χαρακτηρίζεται π.χ. ο Χρ. Περραιβός σαν ιστορικά άναξιόπιστος, σε μία γενίκευση κρίσεως (σ. 78, άποσημ. 168), και στο δισταγμό να έρμηνευθή το περιεχόμενο της επιστολής Καρατάσου προς το Έκτελεστικό (γραμμένης από τον ήγούμενο Άλύπιο και άπογραμμένης από τον Καρτάσο σχετικά με τα δεινοπαθήματα της Μονής Ευαγγελισμού της Σκιάθου), επιστολής που χαρακτηρίζεται από τον συγγραφέα ενδιαφέρουσα μόν, αλλά παράδοξη και έπιμαχη (σ. 94).

Γενικά ή μελέτη, που συμπληρώνεται με 4 σελίδες βιβλιογραφίας και πίνακα όνομάτων και λέξεων (10 σελίδες), άποτελεί άξιόλογη συμβολή στην μελέτη της νεοελληνικής ιστορίας, ιδιαίτερα γιατί αναφέρεται στο γεγονός της Έθνεγερσίας στο χώρο της Μακεδονίας, που ή συμβολή της στον άγώνα υπήρξε ουσιαστική, τόσο για τα γεγονότα που εκεί διαδραματίστηκαν, όσο και για τις ήγετικές φυσιογνωμίες που άνέδειξε, πολλές από τις όποιες άποτύπωσαν την σφραγίδα τους, όπως ή οικογένεια των Καρτασαίων, στις επαναστατικές εξέλιξεις στην νότια Έλλάδα.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Balgarskite zemí prez 15-18 vek (Η κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά έδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.), Σόφια 1971.

Η άνωτέρω έργασία εξεδόθη από τη γνωστή ιστορική της Σόφιας κ. Bistra Cvetkova και αναφέρεται εις το θέμα των κλεφτών (χαϊντούκων) της Βουλγαρίας κατά την άνωτέρω περίοδο, κατά την όποian όλοι αι βαλκανικοί χώροι είχαν ύπαχθή υπό τουρκικήν διοίκσιν. Η έργασία αυτή διαφωτίζει μίαν σκοτεινήν περίοδον της ιστορίας των βαλκανικών κρατών, διά την όποian όλοι οι λαοί της Βαλκανικής καταβάλλον προσπάθειες να διαφωτίσουν αυτήν διά της εκδόσεως τουρκικών ιστορικών έγγραφων (πηγών), που εύρίσκονται εις διάφορα άρχεία. Έγγραφα σαν αυτά έδημοσίευσα και εγώ άρκετά εις διάφορες ιστορικές έργασίες περί Μακεδονίας κατά τα τελευταία χρόνια. Αυτό είναι γνωστόν εις τους ιστορικούς των Βαλκανίων, αλλά και άλλων χωρών της Ευρώπης και της Άμερικής και πολλές κριτικές έγγραψαν σε επιστημονικά περιοδικά, οι άσχολοί μόνιμοι δέ με παρόμοια

θέματα καλόν είναι νά λάβουν γνώσιν, διότι ἐκεῖ θά εὔρουν ὕλικόν ἀγνωστον καί ἀνέκδοτον ἔως τά τελευταῖα χρόνια, πού θά τοὺς φανῇ χρήσιμον.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν τῆς ἡ Βουλγαρίας ἱστοριογράφος γράφει τὰ κατωτέρω εἰς τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν (σ. 9) μετὰφρασιν εἰς τὴν ἀγγλικὴν (σ. 390): «Μεγαλύτερας δυσχερείας εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν παρουσιάζουν αἱ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Βασδραβέλλη μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν ἐγγράφων τῶν ἱεροδικείων Θεσσαλονίκης καὶ Βεροίας (Ἱστορικὰ Ἄρχεῖα Μακεδονίας. Α', Ἄρχεῖον Θεσσαλονίκης (1695-1912), Θεσσαλονίκη 1952. Β', Ἄρχεῖον Βεροίας-Ναούσης (1598-1886), Θεσσαλονίκη 1954). Καί εἰς τὴν πλέον ἐπιφανειακὴν χρησιμοποίησιν τῶν μεταφράσεων τούτων, αἱ ὅποια δὲν συνοδεύονται ὑπὸ φωτοτυπιῶν κ.λ., εἰς τὸν εἰδικόν προκαλοῦν ἀμφιβολίας διὰ τὴν ἀκρίβειάν των. Ἡ μετὰφρασις διὰ τρίτης χειρὸς ἔχει πάντοτε τὰ τρωτά της. Ἐν προκειμένῳ αἱ μεταφράσεις ἐγένοντο ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ Ἰωάν. Βασδραβέλλη. Τὰς ἐπεξεργάσθη ἡ Ἰ. Καλούντοβα μετὰ σαβαρὸν στυλιζάρισμα (;), ὠρισμένον ἐξ αὐτῶν γενομένων ὑπ' ἐμοῦ».

Ἄπαντῶ εἰς τὴν Β. Cvetkova. Ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἐχρησιμοποίησε τὰ μεταφρασμένα τῆ μερίμνη μου τουρκικὰ αὐτὰ πολὺτιμα εἰς τὴν ἐπιστημὴν ἐγγράφα, ἐπρεπε νά λάβῃ τὸν κόπον νά ἀναγνώσῃ τὸν πρόλογον καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἀρχαιοκῶν συλλογῶν, ὅπου θά ἐβλεπε τὸ ἱστορικόν αὐτῶν τῶν μεταφράσεων τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων καὶ θά ἐπειθετο, φρονῶ, ἀπόλυτα—διότι τὴν θεωρῶ καλῆς πίστεως—ὅτι αὐτὰ ἔχουν μεταφρασθῆ μετὰ μεγάλην ἐπιμέλειαν, θά ἔλεγα σχολαστικότητα, εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ Ἑλλήνων σοβαροῦς ἐπιστήμων, ἀποφοίτους τοῦ τουρκικοῦ πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ἀειμνήστους νομομαθεῖς δικηγόρους Θεόδωρον Συμεωνίδην καὶ Χαρίτων Ἐμμανουηλίδην, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ἀριστον τουρκολόγον Λάζαρον Μαιζορίδην, διευθυντὴν τοῦ μεταφραστικοῦ Γραφείου Θεσσαλονίκης, διατελέσαντα μάλιστα καὶ δικαστὴν (καντὴν) ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς τὸ Ἱεροδικεῖον Θεσσαλονίκης, γνωρίζοντα πλην τῆς γλώσσης καὶ τὸ σύνολον τῆς τουρκικῆς διοικητικῆς καὶ νομικῆς ἐπιστήμης. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ αἱ μεταφράσεις αὐταὶ ἠλέγχθησαν ἀπὸ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ διακεκριμένων τουρκολόγων ἐπιστημόνων, τοῦ Δημητρίου Δίγκα, σπουδάζσαντος τὸ δίκαιον εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως καὶ διατελέσαντος βουλευτοῦ τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης εἰς τὴν τουρκικὴν βουλὴν, τοῦ Κωνσταντίνου Τσάπρου, δικηγόρου, ἀποφοίτου τῆς Σχολῆς Ἰνταντιέ (Μοναστηρίου) καὶ ἐπισήμου διερμηνέως τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου Θεσσαλονίκης. Τρίτον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ὑπῆρξεν ὁ ἀειμνήστος Μιχαὴλ Λάσκαρις, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, λίαν γνωστός εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐπιστήμονας. Ὁ κ. Δίγκας ζῆ ἀκόμη διανύων θαλερὸν γῆρας. Ὡς ἔγραψα καὶ ἀλλάχου ἡ ἐπιμέλεια τῆς συγκεντρώσεως, διαφυλάξεως καὶ ἡ εἰσηγισις τῆς μεταφράσεως ἀνήκει, ὡς εἶναι ἄλλωστε γνωστόν, εἰς τὸν γράφοντα.

Ἡ κ. Β. Cvetkova ἐρωτᾷ εὐλόγως διατί δὲν ἐδημοσίευσαι εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο τόμους φωτοτυπίας τινάς. Ὅταν ἤρχισα αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, μόλις ἔχον ἐπιστρέψαι ἀπὸ τὸ Ἀλβανικόν μέτωπον, ὅπου εὐρισκόμην μετὰ τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος ἀντιμετωπίζοντας τοὺς εἰσβολεῖς πού ἐπεβουλεύοντο τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μου, ὅπως θά ἔπραττε κάθε πολίτης ἐλεύθερος. Μετ' ὀλίγον ἡ Θεσσαλονικὴ εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς συμμάχους των, ἡ δὲ ἐχθρικὴ στρατιωτικὴ διοίκησις εἶχε διατάξαι τὴν παράδοσιν τῶν ὑπὸ τῶν καταστημάτων καὶ πολιτῶν κατεχομένων φωτογραφικῶν μηχανῶν, ραδιοφῶνων, ὄπλων κ.λ. ἐπὶ ποινῇ ἐκτελέσεως πάντων τῶν ἀποκρυπτόνων καὶ μὴ παραδιδόντων ταῦτα. Τὰ ἐχακτήρισαν λεῖαν πολέμου οἱ λεηλατήσαντες τότε ὅλην τὴν Εὐρώπην Τεύτονες. Ὑπῆρξα καὶ ἐγὼ θύμα καὶ τοιουτοτρόπως ἀπώλεσα μίαν φωτογραφικὴν μηχανὴν Laika κατάλληλον διὰ φωτογράφησιν ἐγγράφων.

Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν εἰσβαλόντων ἐχθρῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐπάνοδον τῆς

φυγαδευθείσης ἐλευθερίας εἰς τὴν πατρίδα μου — καὶ νομίζω ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ τὸ γνωρίζει ἡ Β. Cvetkova — ἐδημοσίευσα ἄλλας τρεῖς ἐργασίας ὅπου ὑπάρχουν μεταφράσεις καὶ φωτοτυπίες πλείστων τουρκικῶν ἀρχαϊκῶν ἐγγράφων, τὴν ἀκρίβειαν τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ ἢ συγγραφεὺς, ὥστε νὰ μὴ ἐξη καμίαν ἀμφιβολίαν.

Τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι: α) Ἱστορικά Ἀρχεῖα Μακεδονίας. Γ'. Ἀρχεῖον Μονῆς Βλατάδων (1436-1839), Θεσσαλονίκη 1955. Ὑπάρχουν ἐκεῖ ὀκτὼ φωτοτυπία πρωτοτύπων φερμάνων ἀνεκδότων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων εἰς τὴν ἐλληνικὴν, ὡς καὶ ἄλλαι τεσσαράκοντα τέσσαρες μεταφράσεις. β) Τουρκικὰ Ἐγγραφα περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος, Θεσσαλονίκη 1958, ὅπου ὑπάρχουν τρεῖς φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ ἑκατὸν εἴκοσι ὀκτὼ μεταφράσεις τουρκικῶν ἐγγράφων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. γ) Ἀρματοῖοι καὶ κλέφτες εἰς τὴν Μακεδονίαν, β' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1970, ὅπου ὑπάρχουν δύο φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ πενήκοντα ἔγγραφα μεταφρασμένα ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἐλληνικὴν, τὰ ὅποια, ὡς νομίζω, ἐνδιαφέρουν ἐξαιρετικὰ τὴν Βουλγαρίδα συγγραφεῖα ἀσχολουμένην μὲ τὸ θέμα τοῦτο. δ) Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, γ' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1967, ὅπου ὑπάρχουν 4 φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων (πίν. XXI, XXII, XIII, XIV) καὶ μεταφράσεις αὐτῶν εἰς τὴν ἐλληνικὴν, ὡς καὶ πλῆθος ἄλλων παρομοίων ἐγγράφων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων, τὴν ἀκρίβειαν ὡς καὶ τὴν σημασίαν τῶν ὁπίων ἔκριναν πλείστοι ὡς γνωστὸν τουρκολόγοι Εὐρωπαῖοι, Ἀμερικανοὶ, Τούρκοι καὶ φυσικὰ Ἕλληνες.

Δὲν νομίζω ὅτι χρειάζονται περισσότερες διευκρινίσεις ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος.

ΙΩΑΝ. Κ. ΒΑΣΣΑΡΒΕΛΛΗΣ

A. I. Ivanov, *Literatumoe nasledie Maksima Greka. Harakteristika, atribucii, bibliografija* (=Ἡ φιλολογικὴ κληρονομία Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ. Περιγραφή, κατηγορία, βιβλιογραφία), Leningrad (ἐκδ. Institut Russkoj Literatury) 1969, σελ. 248+2 εἰκ. ἐκτός κειμένου.

1. Ἡ προσωπικότης Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ καθίσταται ὀλονὲν καὶ περισσότερον ἀντικείμενον σοβαρᾶς μελέτης, ὡς ἡ τοῦ Α. I. Ivanov, προερχομένη ἐκ τοῦ κύκλου τῶν βυζαντινολόγων τοῦ Λένινγκραδ. Ὁ συγγραφεὺς εἰργάσθη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ κορυφαίου εἰδικοῦ εἰς θέματα παλαιωροσικῆς φιλολογίας D. S. Lihaδov, ἀντ. μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως (σ. 2 καὶ 3).

Τὰ ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς ἐκδόσεως, εἰς τρεῖς τόμους, τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Καζάν (1859-1862). Ἐκτοτε καὶ μέχρι σήμερον μεμονωμένα ἐκδόσεις ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Ἐνταῦθα ὁ Α. I. Ivanov ἐξετάζει τὴν προσωπικότητα καὶ κυρίως τὴν φιλολογικὴν κληρονομίαν, τὴν καταλειφθεῖσαν εἰς τὴν Ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνου Ἀγιορείτου μοναχοῦ.

2. Εἰς τὰς προεισαγωγικὰς σημειώσεις «ἐκ τοῦ συγγραφέως» (σ.3-4) Μαξίμος ὁ Γραϊκὸς χαρακτηρίζεται «Ῥώσος συγγραφεὺς τοῦ 16ου αἰ.» (σ. 3). Ἡ ἀναφερομένη ἀνωτέρω ἐκδοσις τῶν ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ (Καζάν 1859-1862) χαρακτηρίζεται, καὶ ὑπὸ τῶν πρὸ τοῦ Α. I. Ivanov ἀσχοληθέντων μὲ τὸ ἔργον τοῦ Ἀγιορείτου λογίου, ὡς «μὴ ἱκανοποιητικὴ» τὸσον ἐπειδὴ δὲν συνεκεντρώθησαν ἅπαντα τὰ χειρόγραφα, ὅσον ἐπίσης καὶ διότι ἐξεδόθησαν κατὰ τρόπον μὴ ἐπιστημονικόν (σ. 3). Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ ἀσχοληθέντες ἐπιστήμονες ἐθώρῃσαν ὡς ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ ἄλλὰς μεταφράσεις τὰς ὁποίας οὗτος ἐπραγματοποίησε (κυρίως λημμάτων ἐκ τοῦ